

Man Wespindief patrouilleert boven de Patersgronden, 9 augustus 2020 (Tom Heijnen)

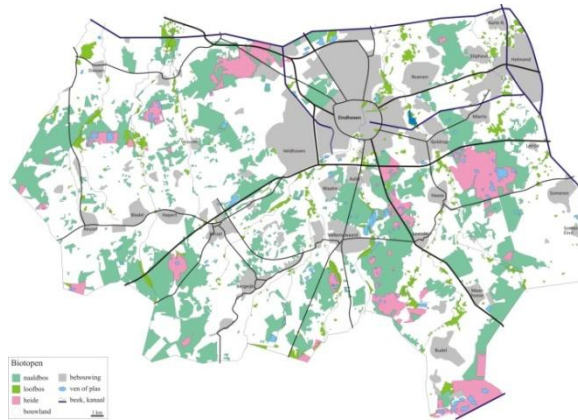
Zeldzame broedvogels in 2020: Kleine Plevier t/m Wielewaal

Tom Heijnen & Paul van Pelt

In dit tweede deel over zeldzame broedvogels in 2020 behandelen we de Nachtzwaluw en Kleine Plevier t/m Slechtvalk. We hebben besloten om niet alleen soorten te bespreken die in ons werkgebied zeldzaam zijn (minder dan 50 territoria) of in kolonieverband broeden (bijv. Kokmeeuw), maar ook algemenere soorten die karakteristiek zijn voor de Kempen (bijv. Nachtzwaluw), soorten die één tot twee decennia geleden zeldzaam waren maar inmiddels de grens van 50 territoria hebben overschreden (bijv. Middelste Bonte Specht) en soorten die we op voorhand op mogelijk minder dan 50 territoria hadden ingeschat maar die daar overheen blijken te gaan (bijv. Wielewaal). *Mocht je aanvullingen of correcties hebben dan ontvangen we die graag! Na afloop van de reeks artikeltjes willen we er één geheel van maken en dan is het fijn als eventuele fouten en tekortkomingen verwerkt zijn.*

Methode

Het gebied waarop de gegevens betrekking hebben is hetzelfde als in deel 1 en weergegeven op het kaartje.

Gegevens en interpretatie

We hebben drie aanvullingen op wat we hierover in deel 1 hebben vermeld: Inmiddels beschikken we niet alleen over de gegevens in waarneming.nl, Avimap (Sovon), kolonievogels (Sovon) en zeldzame broedvogels (Sovon), maar ook de gegevens in LiveAtlas (Sovon), gegevens van vlakdekkende tellingen en meetnetellingen van de Provincie Noord-Brabant, gegevens in eBird (Cornell Lab of Ornithology) en gegevens in de Nationale Databank Flora en Fauna (in beheer bij Bij12). Daarnaast hebben we de ons ter beschikking staande inventarisatierapporten doorgenomen.

De tweede aanvulling is dat we de nodige tijd hebben gestoken in het interpreteren

van gegevens die tijdens broedvogelinventarisaties zijn verzameld en die met Avimap zijn vastgelegd en geclusterd. Die gegevens konden niet zomaar 1:1 worden overgenomen bij aan elkaar grenzende en overlappende telgebieden (plots). Plots die aan elkaar grenzen zijn namelijk met Avimap apart geclusterd en kunnen daardoor aan de randen dubbelingen bevatten. Overlappende plots kunnen uiteraard ook tot dubbelingen leiden. We hebben ons best gedaan om potentiële dubbelingen er uit te halen.

De derde aanvulling is dat we bij een aantal soorten ook gegevens uit 2019 hebben gebruikt omdat één jaar een te onvolledig beeld geeft. Op de kaarten is steeds zichtbaar welke gegevens van 2020 zijn (rood, geel) en welke uit 2019 (oranje). De gegevens uit 2019 hebben betrekking op aanvullingen op de *zekere* territoria uit 2020.

Op sommige kaarten zijn ook territoria net over de grens van de Kempen weergegeven. Deze stippen en vlakken zijn herkenbaar aan een wat dunnere, grijze omlijning. Belgische gegevens komen uit waarnemingen.be en de Avimap database.

In deze serie nemen we overigens geen literatuurverwijzingen en literatuurlijst op. Dat doen we in het uitgebreide artikel dat voor eind dit jaar op de planning staat.

Volledigheid

Achter de soortnaam staat het aantal territoria dat in 2020 of in 2019-2020 in de Kempen is vastgesteld. Tussen haakjes staat onze inschatting van de volledigheid van dit aantal.

- Zeer volledig: 90-100% van het aantal territoria is gevonden
- Vrij volledig: 75-90% is gevonden
- Matig volledig: 50-75% is gevonden
- Onvolledig: 25-50% is gevonden
- Zeer onvolledig: minder dan 25% is gevonden

Die inschatting is gebaseerd op de trefkans van de soort als broedvogel, ons beeld van de mate van vlakdekking (hoeveel van het geschikte habitat in de Kempen is onderzocht) en ons beeld van de onderzoeksintensiteit.

We hebben ons ook gewaagd aan een schatting van het aantal territoria dat in 2020 in de Kempen aanwezig was. Bij sommige soorten was dat een zeer hachelijke zaak (bijv. Houtsnip) en volstaan we met een geschat minimaal aantal.

Resultaten

Nachtswaluw: geteld 389 territoria in 2019-2020 (vrij volledig), geschat 475-525

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 10 augustus. Fusieafstand: 300m.

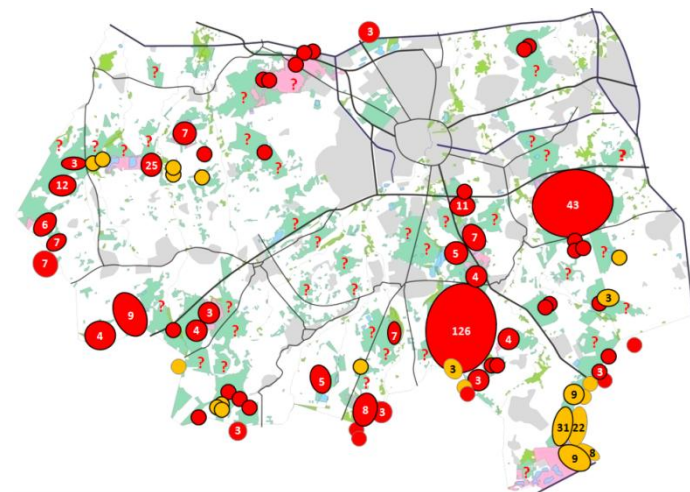

Man Nachtswaluw in Leenderbos, 27 juni 2010 (TH)

De Kempen is altijd een bolwerk voor Nachtswaluwen in Nederland geweest en dat is het nog steeds. Er werden in 2019-2020 389 territoria geregistreerd waarbij van belang is om te melden dat een aantal gebieden niet of beperkt op deze schemer- en nachtsoort is geïnventariseerd.

Ze komen voor op heideterreinen en op kaalkappen en in open bospercelen in naaldbossen op zandgronden. Topgebieden waren de Neterselse Heide (25 territoria), het Leenderbos met aangrenzende Groote Heide (126), de Strabrechtse Heide (43) en

de Budeler Bergen met Loozerheide (49; ca 80 inclusief het aansluitende Limburgse gebied). Ook meer lokaal komen soms forse aantallen voor zoals Panneven en Wellenseindse Heide (12), Turnhoutse Heide en Zwartven (13), Peelsche Heide (9), Plateaux (8; inclusief het Hageven: 13), de Malpie (7) en de Leenderheide tussen Eindhoven en Leende (18).

Nachtswaluw territoria in 2020 (rood) met aanvullingen uit 2019 (oranje). Met een ? zijn potentiële broedgebieden aangegeven waarvan gegevens ontbreken.

Gebieden die in 2019 en 2020 niet of nauwelijks zijn onderzocht en waar eveneens flinke aantallen Nachtswaluwen te verwachten zijn, zijn de Oostelbeerse-Oirschotse-Aarlese Heide (>35 territoria in 2014), de Boswachterij De Kempen-Postelse Heide (23 territoria in 2013 en 2015, in 2015 excl. het deel ten ZO van Postelseweg;

momenteel wellicht >50 territoria) en de Cartierheide (2017 11 territoria waaronder 4 op rand met Boswachterij De Kempen). Rekening houdend met de onvolledigheid van de gegevens schatten we de werkelijke populatie in de Kempen in 2020 op 475-525 territoria.

Kleine Plevier: geteld 22-25 territoria in 2020 (vrij volledig), geschat 25-30

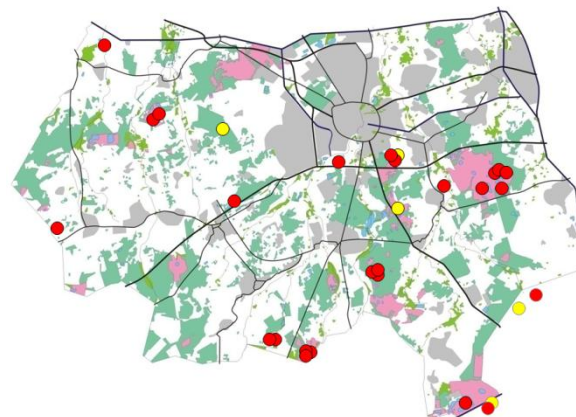
In geval van zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 15 juli. In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop) moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 juni t/m 30 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode. Fusieafstand: 1000m.

Kleine Plevier bij het Beleven, 4 mei 2020 (PvP)

Kleine Plevieren komen voor in gebieden met een combinatie van stilstaand water en open, zanderige stukjes waar het nestkuiltje in gemaakt kan worden. In de Kempen zijn dit veelal tijdelijke situaties, zoals opspuitterreinen, afgelaten visvijvers en

drooggevallen (delen van) vennen. Het jaar 2020 was in die zin gunstig dat door de droogte veel zanderige stukken langs water ontstonden. Door de voortschrijdende droogte in de zomer is het echter maar de vraag in hoeveel territoria succesvol is gebroed.

Kleine Plevier territoria in 2020 (geel = onzeker = één waarneming van adult/paar in periode 1 t/m 30 juni)

Kleine Plevieren werden verspreid door de Kempen aangetroffen, met kleine concentraties van 3 territoria op de Plateaux, Hasselsvennen en Beuven-Starven, en wellicht Gijzenrooi (2-3). Het aantal gebieden waar de soort kan worden aangetroffen was beperkt en deze gebieden zijn over het algemeen goed onderzocht. Omdat de soort snel tijdelijk gunstige situaties kan benutten zullen enkele over het hoofd gezien zijn. We schatten het werkelijk aantal territoria in 2020 op 25-30.

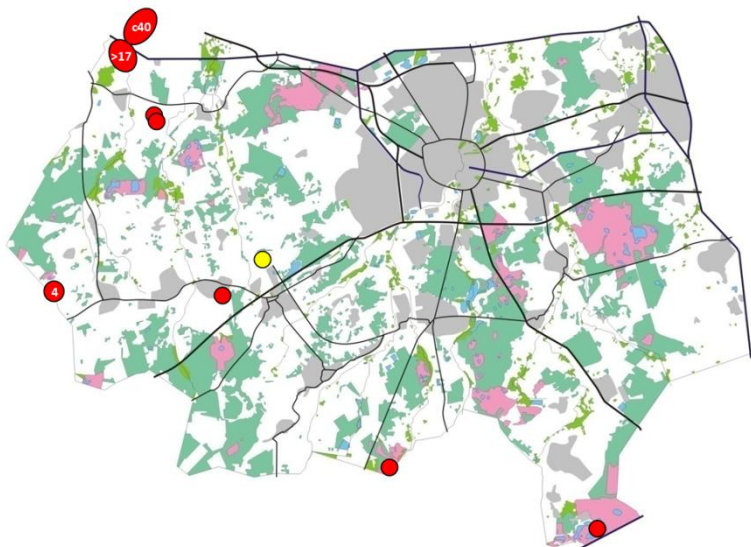
Grutto: geteld 26-27 territoria in 2020 (zeer volledig), geschat ca 30

In geval van adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop, zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 1 april t/m 10 mei en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode. Fusieafstand: 1000m.

Grutto boven het Diessens Broek, 18 mei 2020 (PvP)

Wat vroeger wellicht onvoorstelbaar leek is trieste realiteit geworden: buiten twee natte natuurgebieden (Diessens Broek en Beleven) broedt er vrijwel geen enkele Grutto meer in het agrarisch gebied of op de heidevelden van de Kempen. Veruit het grootste aantal Grutto's zit in het Diessens Broek waar 17-20 territoria werden ingetekend. Dit gebied loopt over in het Moergestels Broek waar ook nog eens een kleine 40 territoria gevonden werden, maar dat gebied ligt net buiten de grens van de Kempen.

Grutto territoria in 2020 (geel = onzeker = één waarneming van paar of zang tussen de datumgrenzen)

Bij het Beleven waren 4 territoria aanwezig. Incidenteel werden grotere aantallen waargenomen, maar het is bekend dat dit vroeg in het broedseizoen nog doortrekkers kunnen zijn, terwijl het op latere data mislukte broedvogels van elders kan betreffen.

Op de Paardse Heide, een uitgestrekt agrarisch gebied waar van oudsher Grutto's zitten, werden 2 territoria vastgesteld. Het is echter welhaast zeker dat hier geen broedsucces was: bij een MAS-telling werden de waarnemingen allemaal met code 0 (buiten broedgebied) ingegeven. Waarschijnlijk was dit te wijten aan het te vroeg maaien van de weilanden.

Voorts werden territoria (allemaal met lage broedcodes) geregistreerd op de Plateaux (1), de Ringselvennen (1) en het Kempisch Bedrijvenpark in Hapert (1). Overigens leverde 2019 geen enkel aanvullend territorium op.

Het is natuurlijk mogelijk dat een enkel territorium gemist is, maar omdat de Grutto volledig uit het agrarisch landschap in de Kempen verdwenen lijkt te zijn en er weinig andere geschikte broedgebieden zijn, hebben we het aantal territoria rond de 30 geschat.

Wulp: geteld 47-62 territoria in 2019-2020 (matig volledig), geschat 80-100

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 maart t/m 31 mei en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode. Fusieafstand: 1000m.

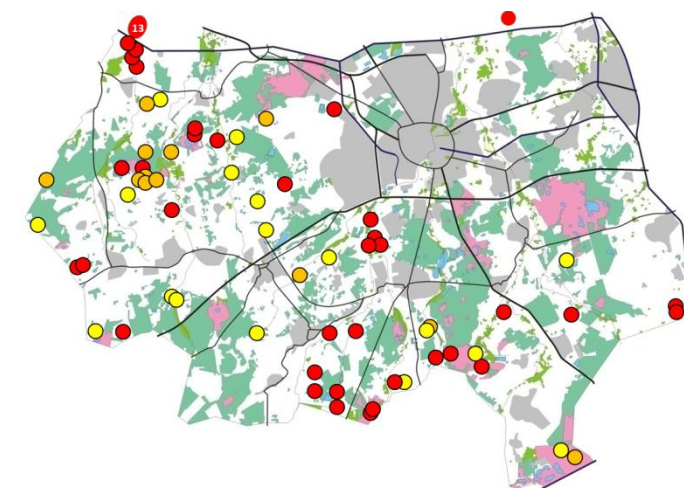
Van een algemene broedvogel van heidevelden en omliggende agrarische gebieden is de Wulp een zeldzaamheid geworden. De heidevelden zijn nu zo goed als verlaten. Her en der komen nog Wulpen voor in het agrarische landschap (het beeld hiervan is overigens incompleet) maar het gaat om zeer lage aantallen.

Een positieve uitzondering is het Diessens Broek met in 2020 4 territoria (samen met het aangrenzende, net buiten de Kempen

Wulp bij het Beleven, 18 maart 2020 (Wim Deeben)

gelegen, Moergestels Broek is dit een bolwerkje voor Wulpen) en de Misperleindse en Neterselse Heide met aangrenzend agrarisch gebied.

Wulp territoria in 2020 (rood; geel = onzeker = één waarneming van paar of zang tussen de datumgrenzen) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

Het agrarisch gebied werd voor het grootste deel niet onderzocht maar door de

deplorabele toestand hiervan is het niet te verwachten dat belangrijke broedgebieden over het hoofd zijn gezien. Wel zullen verspreid door het gebied toch de nodige territoria gemist zijn. De heidevelden zijn vrijwel verlaten en vogelaars komen daar ook frequent. We schatten de totale Kempische populatie in 2020 op 80-100 territoria.

Tureluur: geteld 4 territoria in 2019-2020 (zeer volledig), geschat 3-5

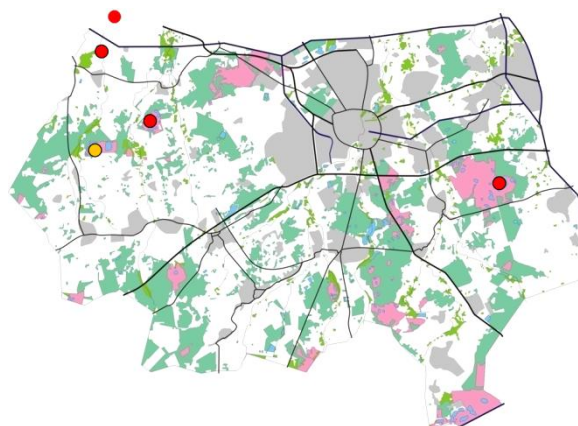
In geval van zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 april t/m 15 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode. In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop) moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 15 juni en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode. Fusieafstand: 1000m.

Tureluur op Terschelling, 9 mei 2021 (Toine Kuiper)

De enige territoria waarbij territoriaal gedrag werd waargenomen lagen in het Diessens Broek (2020) en de Misperleindse

Heide (2019). Daarnaast waren er volgens de Sovon-criteria ook territoria op de Landschotse Heide (1 ex op 5 en 26 mei 2020) en het Beuven (op meerdere data ex in zowel 2019 als 2020) maar in deze gevallen werd territoriaal gedrag niet waargenomen.

Tureluur territoria in 2020 (rood) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

Het droge voorjaar en de droge zomer van 2020 hebben de soort wellicht parten gespeeld, al ging het ook in voorgaande jaren in de Kempen om hooguit enkele territoria.

Ofschoon in beide jaren 4 territoria zijn geteld houden we een schatting aan van 3-5 omdat we betwijfelen of er in de afzonderlijke jaren 2019 en 2020 meer dan 3 territoria aanwezig waren.

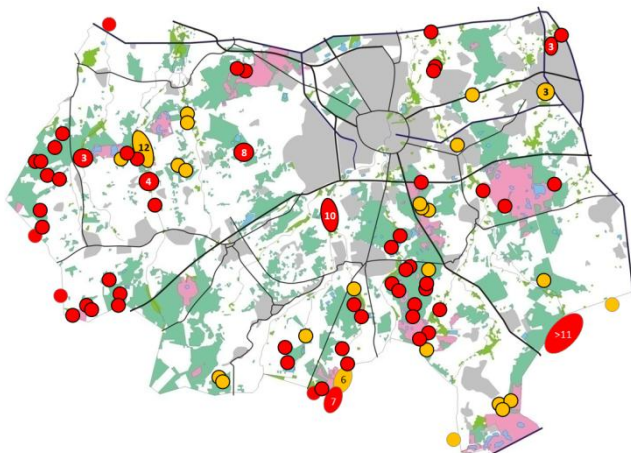
Houtsnip: geteld 110 territoria in 2019-220 (zeer onvolledig), geschat >200

In geval van zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 maart t/m 20 juli. In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop) moet er 1 waarneming zijn in de periode 30 april t/m 20 juli. Fusieafstand: 1000m.

Baltsvlucht van een Houtsnip in het Beersbroek, 12 juni 2020 (TH)

De Houtsnip komt voor in vochtige loofbossen in de beekdalen maar ook in drogere loof-, gemengde en naaldbossen op de hogere zandgronden. De dichtheden kunnen met name in de beekdalen oplopen tot 3-5 territoria per 100 ha. maar dat is alleen goed vast te stellen met minutieus uitgevoerde simultaantellingen. Goede gebieden zijn in ieder geval het Groote Beerzedal in het Beersbroek, het Dommel- en Keersopdal van de Elshouters en omgeving, en delen van het Leenderbos.

Houtsnip territoria in 2020 (rood) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

De kaart geeft een zeer onvolledig beeld van verspreiding en aantallen. In 2019 en 2020 is in slechts enkele gebieden speciaal aandacht besteed aan Houtsnippen en voor zover wij weten in slechts twee gebieden met behulp van simultaantellingen. In de meeste gebieden berusten de aantallen op losse waarnemingen en van veel gebieden ontbreken gegevens. Het werkelijk aantal Houtsnipterritoria in de Kempen is niet goed in te schatten maar zal tenminste 200 bedragen.

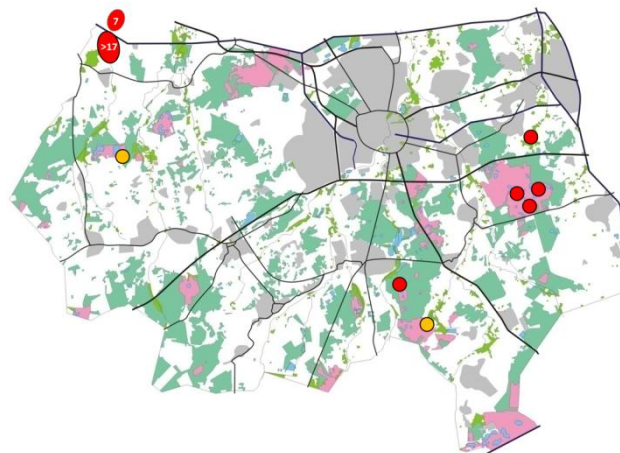
Watersnip: geteld 24 territoria in 2019-2020 (vrij volledig), geschat 25-35

In geval van zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 april t/m 30 juni. In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop) moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 mei t/m 30 juni. Fusieafstand: 1000m.

Watersnip met trillende buitenste staartpennen in het Diessens Broek, 23 mei 2021 (TH)

Net als voor andere typische weidevogels, zie we voor Watersnip verreweg het hoogste aantal territoria in het Diessens Broek. In totaal werden hier 17 territoria vastgesteld.

Watersnip territoria in 2020 (rood) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

De Watersnip is echter een vogel die een meer verborgen leven leeft dan weidevogels

als Grutto, Kievit, Wulp en Scholekster, en heeft bovendien een minder opvallend uiterlijk.

Het hoge aantal territoria dat we kunnen vaststellen in het Diessens Broek is te danken aan grondige inventarisaties. In geschikte gebieden waar geen BMP-tellingen zijn uitgevoerd kan de soort makkelijk gemist worden, hoewel er in de Kempen weinig andere gebieden zijn met geschikt broedbiotoop voor de soort en we een verspreiding zien die vergelijkbaar is met bijvoorbeeld die van de Grutto. Daarom schatten we in dat het aantal daadwerkelijke territoria niet veel hoger zal zijn dan wat aan de hand van waarnemingen is vastgesteld.

Territoria in 2020 waren er nog op de Strabrechtse Heide (3), Laagveld Leenderbos (1) en Broekkamp bij ZO Mierlo (1), met in 2019 nog aanvullingen van de Neterselse Heide (1) en de Groote Heide (1).

Kokmeeuw: geteld 174 territoria in 2020 (zeer volledig), geschat 175-200

Hoogste aantal nesten, alarmerende paren of volwassen individuen tussen de datumgrenzen aanhouden (volwassen individuen: aantal delen door 1,5). Nestindicerende waarnemingen tellen mee in de periode 1 mei - 15 juni; territoriumindicerende waarnemingen en tellingen van paren alleen tussen 20 mei - 15 juni. Fusieafstand: 500m.

Steigernest van een paartje Kokmeeuwen bij de Ringselvennen, 25 mei 2020 (TH)

Kleine aantallen van deze koloniebroeder werden in twee gebieden gevonden: het Pannegoor op de Cartierheide (naar schatting 150) en de Ringselvennen (21). Daarnaast waren er nog enkelingen op de Visvijvers Valkenswaard (2) en Hasselsvennen (1) en wellicht broedde een paar bij een plasje op het knooppunt Batadorp (0-1). Het totaal aantal van ca 175 territoria is nog maar een fractie van het aantal territoria dat in het verleden aanwezig was.

Zwartkopmeeuw: geteld 0 territoria (zeer volledig), geschat 0

Hoogste aantal nesten, alarmerende paren of volwassen individuen tussen de datumgrenzen (1 mei t/m 30 juni) aanhouden (volwassen individuen: aantal delen door 1,5). Fusieafstand: 500m.

Zwartkopmeeuw (en Kokmeeuw) bij de Visvijvers Bergeijk, 16 mei 2020 (Cor van Pelt)

In 2020 waren er op de Ringselvennen van 26 april t/m 8 mei twee adulte vogels aanwezig, maar er waren geen aanwijzingen voor broeden. Verder waren er in 2020 een paar losse waarnemingen van pleisterende vogels tussen de datumgrenzen: 15 mei 2 ex Beleven, 16 mei 1 subadult Visvijvers Bergeijk, 17 mei 1 tweede kalenderjaar Ringselvennen, 15 juni 1 ex Beuven en 30 juni 1 adult tussen Maarheeze en Soerendonk.

Samengevat waren er diverse zomerwaarnemingen maar geen aanwijzingen voor territoria. Het laatste broedgeval van de Zwartkopmeeuw in de Kempen dateert alweer uit 2013.

Stormmeeuw: geteld 15 territoria in 2020 (zeer volledig), geschat 15

Hoogste aantal nesten, alarmerende paren of volwassen individuen tussen de datumgrenzen

aanhouden (volwassen individuen: aantal delen door 1,5). Nestindicerende waarnemingen tellen mee in de periode 1 mei - 15 juni; territoriumindicerende waarnemingen en tellingen van paren alleen tussen 20 mei - 15 juni. Fusieafstand: 500m.

Bij de zinkfabriek van Budelco werden in 2020 15 territoria (nesten) vastgesteld. Op een incidenteel geval na (2005 Strabrechtse Heide) is dit het enige gebied in de Kempen waar de soort tot op heden heeft gebroed. Over de afgelopen dertig jaar schommelde de populatie bij Budel-Dorplein tussen 10 en 21 territoria.

Visdief: geteld 0-4 territoria in 2020 (zeer volledig), geschat 1-4

Hoogste aantal nesten, alarmerende paren of volwassen individuen tussen de datumgrenzen aanhouden (volwassen individuen: aantal delen door 1,5). Nestindicerende waarnemingen tellen mee in de periode 1 mei - 30 juni; territoriumindicerende waarnemingen en tellingen van paren alleen tussen 20 mei - 30 juni. Fusieafstand: 500m.

In de Kempen is de Visdief als broedvogel een nogal mysterieuze vogel. Ondanks het kenmerkende voorkomen en het vaak luidruchtige gedrag is niet goed bekend hoeveel territoria er zijn. Hieronder de details uit 2020:

Waterzuivering Biest-Houtakker e.o. en omgeving. Waarnemingen op 5 mei 3-5 ex, 6 en 9 mei 4 ex en 19-7 2 ex. De vier vogels op

9 mei riepen veel en vertoonden baltsachtig gedrag.

Ecozone Hapert. Waarnemingen op 5 en 6 mei 2 ex, 15 mei 1 ex, 16 mei 2 ex en 10 juni 1 ex, allemaal adulte vogels. Er werd geen balts, alarmeren etc. gemeld.

Meerland. Waarnemingen op 4 t/m 7 mei 2 ex, 15 mei 4 ex, 20 mei 2 ex, 27 mei 1 ex en 7 t/m 27 juni 1 ex. Naar verluidt hebben deze Visdieven gebroed op een dak van één van de gebouwen op het Flight Forum, 300-500m noordelijk van Meerland, maar concrete gegevens ontbreken.

Visdief in het Meerlandpark, 21 juni 2020 (Wim Deeben)

Ringseleven. Waarnemingen op 6 en 7 mei 2 ex, 8 en 9 mei 4 ex, 10 t/m 17 mei 2 ex, 22 en 27 mei 1 ex. Ook nu werd er geen balts, alarmeren etc. gemeld.

Op basis van deze gegevens gaan we er van uit dat er in 2020 in de Kempen minstens 1 territorium was (in Meerland) met daarnaast wellicht nog enkele territoria.

Wespendief: geteld 26-37 territoria in 2020 (matig volledig), geschat >50

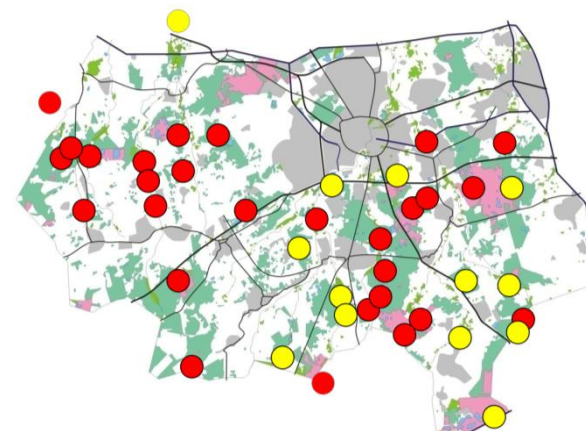
In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 mei t/m 10 augustus en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode. In overige gevallen (adult in broedbiotoop) moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 mei t/m 10 augustus en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode. Fusieafstand: 2000m.

Man Wespendief in het Beersbroek, 21 juli 2019 (Jan Kolsters)

Voor de Wespendief is het lastig om op basis van gegevens een goed overzicht te krijgen van het aantal territoria. Het is een soort die grote afstanden af kan leggen, waardoor waarnemingen waarbij de vogel overvliegend wordt gemeld zonder verdere informatie weinig zeggen over een

territorium nabij. Bovendien kan correcte identificatie van de soort lastig zijn voor minder geoefende waarnemers. Het vergt een grondige inventarisatie en/of simultaantellingen om meer duidelijkheid te krijgen over het aantal territoria in een gebied. Deze bevinding wordt bijvoorbeeld ondersteund door het aantal territoria in en rondom het Beersbroek, waar door VWG de Kempen in 2020 een broedvogelinventarisatie gedaan werd en waar daarnaast extra aandacht was voor de Wespendieven.

Wespendief territoria in 2020 (geel = onzeker = één waarneming van paar/balts in periode 20 mei-10 augustus, of 2 waarnemingen van een adult in die periode)

Meerdere territoria werden op relatief korte afstand van elkaar gevonden in het Beerzedal tussen Westelbeers en Hapert (3), Landgoed de Utrecht (3), Leenderbos en Opperheide (3), Soerendonks Goor en Gastelse Heide (2) en Meelakkers (2).

Overige territoria werden minder dicht bij elkaar, maar verspreid over de gehele Kempen vastgesteld. De Wespendif broedt in verschillende typen bosgebied en binnen de Kempen zijn er veel geschikte gebieden aanwezig. Analyse van de gegevens uit 2019 leverde nauwelijks aanvullende territoria op; enkel konden hier aan de hand van de gegevens zekere territoria worden ingetekend die in 2020 met een gele stip zijn aangeduid.

Omdat territoria lastig vast te stellen zijn zonder grondige inventarisatie, schatten we het aantal in de Kempen boven de 50. Dit is in lijn met een schatting uit 2001 van 40-60 territoria, wat er op wijst dat de aantallen in de Kempen vrij stabiel zijn.

Zwarte Wouw: geteld 1 territorium in 2019 en 2020 (zeer volledig), geschat 1

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 20 april t/m 15 juli en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode.

Sinds 2011 broedt jaarlijks een paar in de omgeving van Valkenswaard. In 2020 bracht het paar 3 jongen groot. In 2011 zat het nest in een populier op ca 21m hoogte en was vermoedelijk op een oud Zwarte Kraaiennest gebouwd. In de jaren daarna bouwden de vogels steeds zelf een nest in de vork van een populier op ca 17m hoogte.

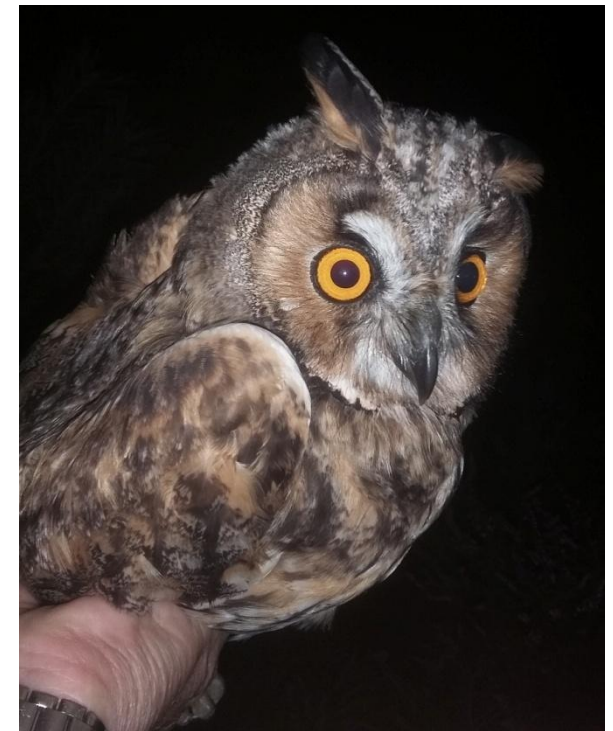
Zwarte Wouw nabij nestplaats in de omgeving van Valkenswaard, 1 mei 2021 (Jan Kolsters)

Het Zwarte Wouwmannetje was in 2020 individueel herkenbaar en zo kon door het analyseren van foto's worden achterhaald dat de vogel allerlei gebieden rondom de broedplaats aandeed met als grootste waargenomen afstand 15 km.

Ransuil: geteld 37 territoria in 2019-2020 (zeer onvolledig), geschat >50

In geval van zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 februari t/m 20 juli. In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop) moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 maart t/m 20 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode. Fusieafstand: 1000m.

De Ransuil is een soort die landelijk gezien al jaren achteruit gaat. Deze trend zien we helaas ook terug in de Kempen.

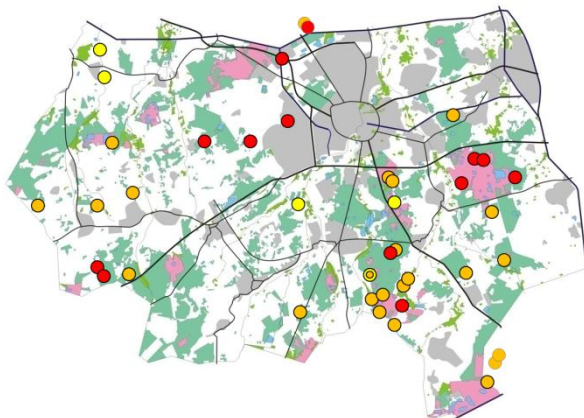

Volwassen Ransuil gevangen en geringd op de Neterselse Heide, 30 juli 2020 (Jan Wouters)

In 2020 werden meerdere territoriale vogels waargenomen op en aan de rand van de Strabrechtse Heide (4), bij de Peelsche Heide/Groote Cirkel in Reusel (2) en in 2019 konden kleine clusters van territoria geregistreerd worden rondom de Groote Heide bij Knooppunt Leenderheide (2) en de bossen rondom de Groote Heide aan de zuidkant van het Leenderbos (4). In andere

gebieden binnen de Kempen werden slechts “losse” territoria geregistreerd.

Ransuil territoria in 2020 (rood; geel = onzeker = één waarneming van adult of paar tussen 15 maart – 20 juli) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

Het valt hierbij op dat we aan de hand van de gegevens uit 2019 een aardig aantal additionele territoria kunnen noteren. Het is waarschijnlijk dat hierbij een invloed is van aanwezigheid van voedsel: in een jaar met een betrekkelijke voedselrijkdom is er een betere kans dat er meer jongen worden grootgebracht. Het was in 2019 een goed voedseljaar met een piek in muizenaantallen en de meeste additionele territoria uit dat jaar (de oranje stippen op de kaart) zijn inderdaad gebaseerd op waarnemingen van om voedsel bedelende jongen.

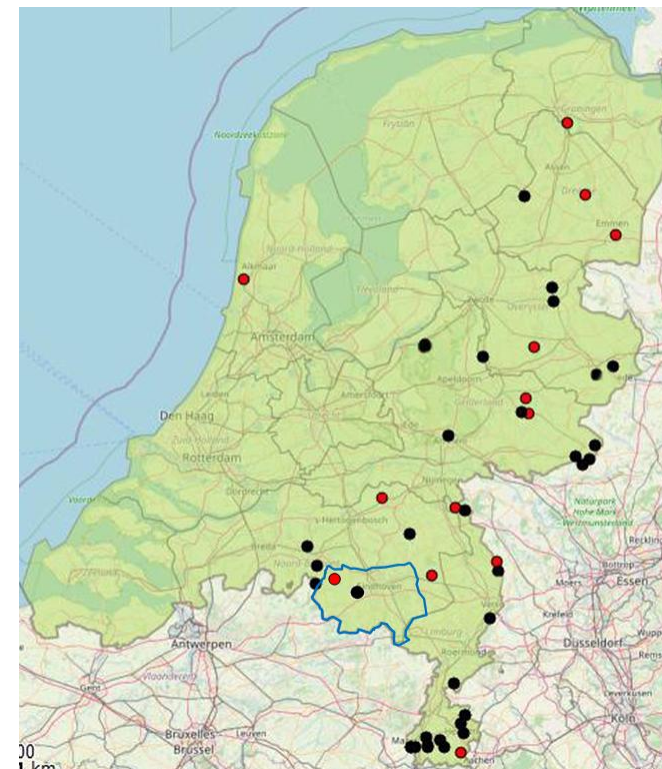
Oehoe: geteld 2 territoria in 2020 (onvolledig), geschat 2-5

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 januari t/m 20 juni.

In tegenstelling tot de Ransuil is de Oehoe een uilensoort die zich in de afgelopen jaren juist gestaag uitbreidt in Nederland. De nesten in steengroeven bij Winterswijk en in Zuid-Limburg zijn al jaren publiekelijk bekend, maar andere locaties worden minder snel gedeeld, omdat de Oehoe een vrij verstoringgevoelige soort is. In de Kempen zijn ook geen waarnemingen bekend gemaakt binnen de datumgrenzen. In het rapport van Oehoewerkgroep Nederland is echter te zien dat er wel degelijk territoria in de Kempen bekend zijn.

In omgeving Veldhoven is in 2019 een nest met 2 jongen ontdekt. In 2020 zijn daar in de omgeving nog wel Oehoes waargenomen, maar is er geen nest gemeld.

Daarnaast werd in 2020 aan de westkant van ons werkgebied een grondnest gevonden met twee jongen en een ei. Ook aan de westkant van de Kempen, maar zeker net buiten de gebiedsgrenzen, is nog een ander paar bekend. Dit paar wordt al enkele jaren roepend waargenomen, maar een nest is tot op heden niet gevonden.

Verspreiding van Oehoes in Nederland in 2020. Rode stippen zijn nieuwvestigingen in 2020 (uit: Jaarverslag Oehoewerkgroep Nederland, met één aanvulling).

Onze schatting is dat het aantal Oehoe-territoria in de Kempen nog wat hoger ligt dan de twee die bekend zijn. Meerdere gebieden zijn in onze ogen geschikt voor één of zelfs meerdere territoria. Deze gebieden zullen echter in de late winter en het vroege voorjaar geïnventariseerd moeten worden om hierover zekerheid te krijgen.

Hop: 1 territorium in 2019, 0 in 2020 (matig volledig), geschat 0-1

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 15 mei t/m 31 juli.

Hop op Valkenhorst, 15 mei 2021 (TH)

Het was in 2020 een voorjaar met diverse Hoppen tussen de datumgrenzen, echter zonder te voldoen aan de eis van twee waarnemingen: eind mei verbleef een vogel diverse dagen ten noorden van Wintelre, op 27 mei zat een vogel in een tuin ten zuidoosten van Knegsel en op 12 juni en 3 augustus werd een Hop gezien bij Nederwetten.

In 2019 verbleef er ongeveer een maand lang een territoriale Hop nabij het Beleven in Reusel, maar voor zover bekend bleef deze ongepaard. Verder waren er nog waarnemingen bij Boscheind en bij de waterzuivering van Soerendonk, maar hier

werd niet voldaan aan de eis van twee waarnemingen.

IJsvogel: geteld 32-47 territoria in 2019-2020 (matig volledig), geschat 40-55

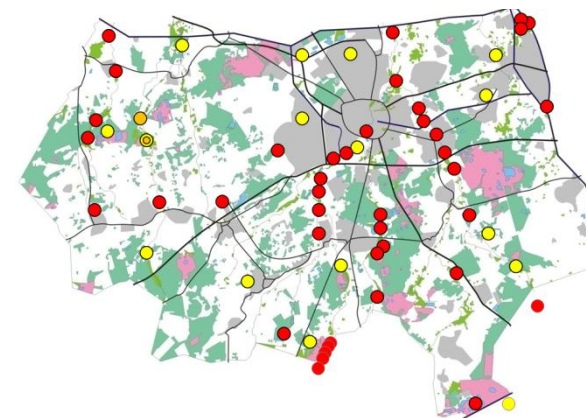
In geval van zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 maart t/m 15 mei en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode. In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop) moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 20 maart t/m 15 mei. Fusieafstand: 1000m.

Vrouw IJsvogel bij de Klotputten in Eindhoven, 9 februari 2021 (Wim Deeben)

De gegevens bestaan grotendeels uit losse waarnemingen maar desondanks werden flink wat territoria vastgesteld. De territoria zijn vrijwel geheel beperkt tot de beekdalen. Het beekdal van de Dommel tussen Dommelen en het Wilhelminakanaal spant met 8-9 territoria de kroon. Het is opvallend dat in het Dommeldal tussen het Hageven (met talrijke IJsvogels) en Dommelen geen zekere territoria zijn vastgesteld.

De dalen van de Tongelreep (5 territoria) en van de Sterkselse Aa en Kleine Dommel (6-8) zijn eveneens goed met IJsvogels bedeed.

IJsvogel in 2020 (rood; geel= onzeker = één waarneming tussen 20 maart-15 mei) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

In de westelijke Kempen zijn naar verhouding heel wat minder IJsvogels gevonden, met de meeste territoria (5) in het dal van de Reusel. Opvallend zijn de 'leegtes' in delen van het dal van de Groote Beerze, het dal van de Kleine Beerze, het dal van de Beekloop en het volledige dal van de Keersop ten zuiden van Dommelen.

Het inventariseren van IJsvogels kan vooral in gebieden met meerdere paren heel lastig zijn. Ondanks zijn opvallende uiterlijk en harde roep wordt de soort in de weinig bezochte gebieden makkelijk gemist. Daar staat tegenover dat onzekere waarnemingen (gele stippen op de kaart) voor een deel op

zwervende vogels betrekking zullen hebben. We schatten het werkelijke aantal in 2020 op 40-55 territoria.

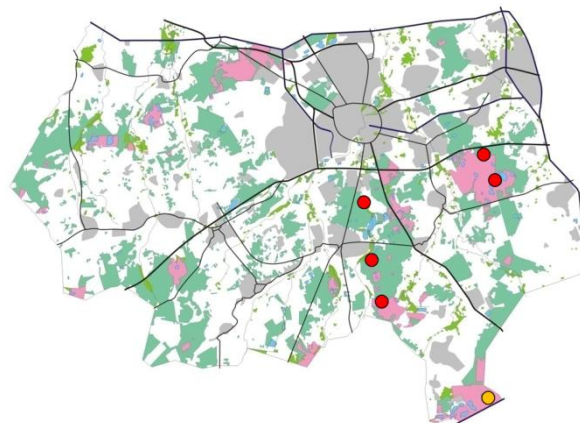
Draaihals: geteld 5 territoria in 2019-2020 (zeer onvolledig), geschat >5

In geval van zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 april t/m 1 juli. In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop) moet er 1 waarneming zijn in de periode 15 mei t/m 1 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode. Fusieafstand: 500m.

Zingende Draaihals op de Strabrechtse Heide, 9 juni 2020 (Jeroen Veeke)

De Draaihals is een onopvallende spechtensoort wiens aanwezigheid gemakkelijk gemist kan worden, tenzij er sprake is van een langdurig zingend mannetje. De kenmerkende zang kan op grote afstand worden gehoord.

Draaihals territoria in 2020 (rood) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

In de Kempen werden vorig jaar meerdere territoria gemeld. In het Tongelreepdal ten zuiden van Aalst en op het Laagveld in het Leenderbos werd een zingende vogel waargenomen. In beide gevallen is het territorium echter vastgesteld op basis van slechts één waarneming en het is daarmee onzeker of de vogel langere tijd aanwezig was.

Op de Strabrechtse Heide werden twee territoria vastgesteld, op basis van baltsende vogels die meerdere dagen aanwezig waren. Ook op de Groote Heide werd gedurende twee weken in mei een zingende Draaihals waargenomen. In geen van de gevallen is het ons bekend of er sprake was van paring of zelfs een broedgeval.

In 2019 was er nog een territorium op de Loozerheide, maar verder konden op basis van de gegevens van dat jaar geen additionele territoria worden opgetekend.

Middelste Bonte Specht: geteld 65-73 territoria in 2019-2020 (onvolledig), geschat >100

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 februari t/m 20 juni. In overige gevallen (adult in broedbiotoop) moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 april t/m 1 juni. Fusieafstand: 500m.

Twee territoriale Middelste Bonte Spechten mannen in De Utrecht, 24 februari 2019 (PvP)

De kaart is voor een klein deel gebaseerd op bezoeken die speciaal gericht waren op het vinden van Middelste Bonte Spechten (vroeg in het jaar, met geluidsreproductie) en voor een groot deel gebaseerd op toevallige waarnemingen. Het kaartbeeld is daarom verre van volledig maar laat desondanks door de oogharen bekeken goed zien waar de meeste territoria te vinden zijn, nl. in structuurrijke beekdalbossen en landgoederen met een voorkeur voor goed ontwikkelde percelen met Zomereiken en oude populieren en, in mindere mate, elzen.

Goede gebieden zijn onder meer Annanina's Rust, Wellenseind, Beersbroek, Landgoed De Wielewaal, Eckartse bos en omgeving, Kasteelbos Heeze, De Warande bij Helmond en Driebruggen met NW-rand van het Leenderbos.

Middelste Bonte Specht territoria in 2020 (rood; geel = onzeker = één waarneming van adult in periode 1 april t/m 1 juni) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

Middelste Bonte Spechten zijn lastig te tellen door hun heimelijke leefwijze, korte periode van vocale activiteit (vroeg in het jaar!) en de onbekendheid van de geluiden bij veel vogelaars. Met inventarisaties volgens BMP-richtlijnen worden aantallen makkelijk onderschat: de eerste bezoeken beginnen gewoonlijk in maart (als de meeste vocale activiteit al voorbij is) en geluidsreproductie, dat de kans om territoria vast te stellen aanzienlijk vergoot, wordt gewoonlijk achterwege gelaten.

In 2021 is er aanzienlijk intensiever naar Middelste Bonte Spechten gezocht, vooral door Frank Neijts. De resultaten hiervan worden later dit jaar bekend. Wel is nu al duidelijk dat de werkelijke populatie de 100 territoria passeert. Dat zal vermoedelijk ook in 2020 al het geval geweest zijn.

Boomvalk: geteld 20-29 territoria in 2019-2020 (onvolledig), geschat >40

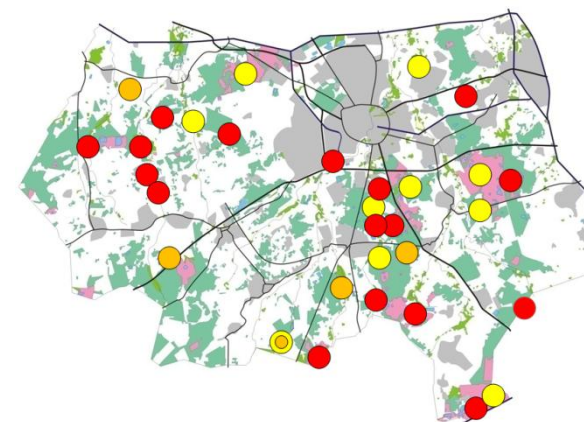
In geval van zang en/of balts moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 mei t/m 31 augustus. In overige gevallen (adult in broedbiotoop, paar in broedbiotoop) moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 mei t/m 31 augustus en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode. Fusieafstand: 1000m.

Boomvalk op de Strabrechtse Heide, 16 mei 2020 (Maarten-Jan van den Braak)

De kaart is voor het overgrote deel van de Kempen gebaseerd op losse waarnemingen en zal daarom verre van volledig zijn. De beste gebieden zijn voor zover bekend het

dal van de Groote Beerze tussen Bladel en Westelbeers en de driehoek Aalst-Valkenswaard-Leende, maar dat kan ook een artefact zijn van de gegevens. Opvallend zijn de weinige meldingen uit de zuidwestelijke Kempen, de noordelijke Kempen tussen Oirschot en Veldhoven en tussen Eindhoven en Helmond, en de zuidoostelijke Kempen tussen Someren en Budel-Dorplein.

Boomvalk territoria in 2020 (rood; geel = mogelijk = één waarneming van zang/balts binnen datumgrenzen of 2 waarnemingen van adult/paar binnen datumgrenzen) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

Talrijke potentiële broedgebieden zijn niet of nauwelijks adequaat bezocht, zoals Landgoed De Utrecht, Boswachterij De Kempen, De Stukken & Stevensbergen, Geeneindse Heide, De Pan en Budelerbergen. Als we dit allemaal in ogenschouw nemen zal het werkelijk aantal territoria makkelijk meer dan 40 kunnen zijn.

Slechtvalk: geteld 7 territoria in 2020 (zeer volledig), geschat 7-8

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts moeten er 2 waarnemingen zijn in de periode 1 februari t/m 30 juni en in totaal 3 waarnemingen in gehele periode.

Adulte man Slechtvalk bij Budel-Dorplein, 26 april 2014 (TH)

De broedparen van Slechtvalken die bekend zijn in de Kempen, maken bijna allemaal gebruik van geplaatste nestkasten op hoge gebouwen.

In Eindhoven heeft een paar gebroed op de klokkentoren van het Evoluon en twee jongen grootgebracht. Op de Catharinakerk was er een broedpaar met drie eieren, waarvan er slechts één is uitgekomen. Zoals te lezen in het artikel van Frans Hijnen is dit jong door de “stiefvader” vermoord. Op de toren van ASML in Veldhoven vlogen bij een paar twee jongen uit en in Helmond was er een paar waar zelfs drie jongen werden grootgebracht.

Slechtvalk territoria in 2020 (open rondje = waarneming in de periode 1 februari - 30 juni buiten de broedplaatsen)

In Eindhoven heeft een paar gebroed op de klokkentoren van het Evoluon en twee jongen grootgebracht. Op de Catharinakerk was er een broedpaar met drie eieren, waarvan er slechts één is uitgekomen. Zoals te lezen in het artikel van Frans Hijnen is dit jong door de “stiefvader” vermoord. Op de toren van ASML in Veldhoven vlogen bij een paar twee jongen uit en in Helmond was er een paar waar zelfs drie jongen werden grootgebracht. Op de zinkfabriek in Budel broedde een paar dat 4 eieren legde waaruit 3 jongen uitvlogen. Het laatste bekende broedsucces van 2020 is afkomstig van de televisietoren van Mierlo. Hier werden twee eieren gelegd, waarvan er één uitkwam. Op de Brigidakerk in Geldrop is al verscheidene jaren een paar aanwezig, maar tot op heden zonder geregistreerd

broedsucces. De daar geplaatste nestkast werd afgelopen jaar in gebruik genomen door duiven.

Op de Strabrechtse Heide werden veel waarnemingen gedaan, waaronder een melding van donsjongen, maar vermoedelijk betrof het hier al uitgevlogen jongen afkomstig van de kerktoeren van Asten die zich tegoe deden aan voedselresten die op het drooggevalen Beuven te vinden waren.

Grauwe Klauwier: geteld 23-28 territoria in 2020 (matig volledig), geschat 30-40

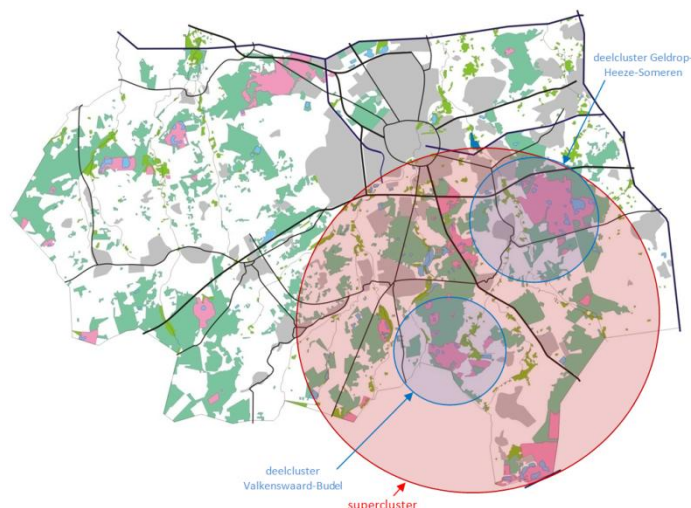
In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts moet er 1 waarneming zijn in de periode 20 mei t/m 20 juli. In overige gevallen (adult in broedbiotoop) moet er 1 waarneming zijn in de periode 10 juni t/m 20 juli en in totaal 2 waarnemingen in gehele periode. Fusieafstand: 500m.

Man Grauwe Klauwier op de Patersgronden, 11 juni 2020 (Esther van Daal)

Nadat 2019 al een behoorlijk jaar was met tenminste 5 territoria, was 2020 een ongekend goed jaar met tenminste 23 territoria. Alle territoria werden gevonden in de zuidoostelijke Kempen. Binnen dit 'supercluster' waren twee deelclusters te onderscheiden: 15 territoria in de hoek Geldrop-Heeze-Someren en 6 territoria in de hoek Valkenswaard-Budel.

De territoria van Grauwe Klauwieren in 2020 lagen allemaal binnen de rode cirkel. Daarbinnen waren twee deelclusters (blauw) te onderscheiden.

Het merendeel van de Grauwe Klauwieren (20 territoria = 87% van totaal) werd gevonden in kruiden- en faunarijke graslanden voorzien van stukjes met bramen (of andere dichte struiken) en poeltjes, en veelal begrazing door koeien. Hier komen veel, ook grotere, insecten voor die als voedsel voor Grauwe Klauwieren dienen.

Zeer lokaal liep de dichtheid op tot ca 4 territoria/100 ha.

Grauwe Klauwieren kunnen makkelijk worden gemist en lang niet alle potentieel geschikte broedgebieden werden goed onderzocht. We schatten het werkelijk aantal territoria in 2020 daarom op 30-40.

Wielewaal: geteld 79-88 territoria in 2019-2020 (onvolledig), geschat >100

In geval van paar in broedbiotoop, zang en/of balts en bij 1-6 geldige bezoeken moet er 1 waarneming zijn in de periode 10 mei t/m 15 juli. Fusieafstand: 500m.

Man Wielewaal in de Grijze Steen, 11 mei 2021 (PvP)

Ondanks de felgele kleur van het mannetje is de Wielewaal een soort die moeilijk waargenomen wordt. De kleuren maken de vogel juist moeilijk vindbaar tussen de frisgroene bladeren van de boomkruinen waar hij zich meestal ophoudt. De soort

houdt vooral van vochtige loofbossen en beekdalen, en dat zijn ook de plekken in de Kempen waar de meeste territoria konden worden vastgesteld.

Wielewaal territoria in 2020 (rood; geel = onzeker = één adult tussen de datumgrenzen) met aanvullingen uit 2019 (oranje)

De wat grotere clusters van territoria werden vastgesteld langs de Dommel tussen Knoop punt de Hogt in het noorden en de Elshouters in het zuiden, in de bosgebieden langs de Tongelreep, op de Plateaux en op de Liskes, in het dal van de Groote Beerze tussen Westelbeers en Casteren en op de Strabrechtse Heide.

Hoewel de meest geschikte gebieden voor de Wielewaal regelmatig bezocht lijken te worden, zien we nog grote gaten in de verspreiding binnen de Kempen, met daarin ook gebieden waar territoria verwacht kunnen worden. Dit is met name ten westen

van Eindhoven, waar we door het gebrek aan territoria voor meerdere soorten concluderen dat deze wellicht te weinig bezocht worden om een goed beeld te krijgen van populaties broedvogels. In combinatie met de niet al te hoge trefkans van de Wielewaal, schatten we daarom het aantal territoria boven de 100.

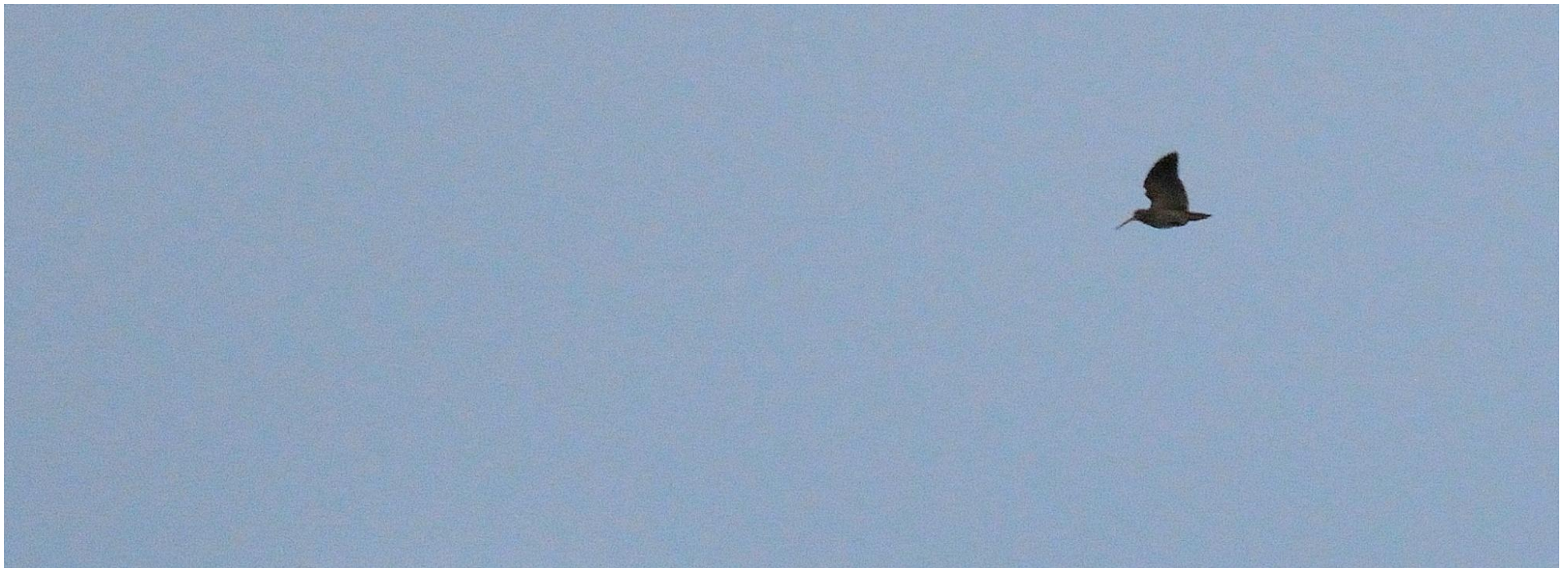
Dankwoord

Henk Sierdsema (Sovon) verstrekke het gros van de basisgegevens die wij in deze serie artikeltjes presenteren en hielp bij GIS-

perikelen; dank je wel Henk voor al je hulp! Die gegevens werden verzameld door tientallen vogelaars die in de Kempen actief zijn; hulde aan alle waarnemers die niet alleen het veld in gingen maar ook de moeite namen om hun gegevens digitaal vast te leggen waardoor artikeltjes zoals deze mogelijk zijn!

Dank aan Leo Ballering (Sovon) voor aanvullende informatie en Gerard van Gool (Provincie Noord-Brabant) voor de provinciale basisgegevens van vlakdekkende tellingen en monitoringwerk.

Dank aan Marco Bakermans (Nachtzwaluw), Wil Beeren (meerdere soorten), Frans Hijnen (Slechtvalk), Robert Kastelijn (meerdere soorten), Johan Ophorst (Visdief), Martien Vorstenbosch (Slechtvalk), Gejo Wassink (Oehoe) en Pieter Wouters (meerdere soorten) die ons voorzagen van waardevolle aanvullende gegevens. Pieter voorzag de tekst en territoriaschattingen van een aantal waardevolle aanvullingen. ■

Baltsende Houtsnip in de Reuselse Moeren, 23 juni 2020 (PvP)

